

СТЕНОГРАМА

"круглого столу" Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя спільно з Комітетом Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України на тему: "Реформування парламентських процедур: конституційно-правовий аспект"

22 листопада 2016 року

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні колеги. Розпочнемо? Уже, я бачу, 10 хвилин ми проштрафили. Тому, з вашого дозволу, розпочнемо.

Шановні колеги, пані та панове! Від імені Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя я радий всіх вас вітати на сьогоднішньому нашому засіданні "круглого столу" на тему: "Реформування парламентських процедур: конституційно-правовий аналіз".

Особливо радий бачити колег із Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України в особі Дмитра Лубінця - секретаря комітету, та представників Програми USAID "Рада": відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво" і Лабораторії законодавчих ініціатив, у співпраці з якими стало можливим проведення даного заходу.

Ми розпочнемо в протокольній формі, а потім, я думаю, по ходу у нас будуть дискусії, я думаю, що це буде більш живіше.

На сьогоднішній день, розуміючи і поділяючи нагальну необхідність реформування нашого парламенту, слухними вважаю слова Вінстона Черчилля: "Удосконалення – значить мінятися, бути досконалим – значить мінятися часто". Ні в кого з присутніх не викликає сумнівів той факт, що розбудова в Україні сучасного демократичного суспільства, її прагнення інтегруватися в Європейський Союз стикаються, як не прикро про це говорити, із багатьма перепонами, серед яких: і наслідки світової економічної кризи, і внутрішньополітична нестабільність, і підвищення рівня інфляції, і

зниження довіри громадян до влади в цілому. Саме тому Верховна Рада України як представницький орган всього українського народу відповідно до Основного закону України здійснює різноманітні функції діяльності: і законодавчу, і контрольну, і формування державних органів, і кадрові призначення. Вона повинна стати флагманом в процесі реформування Української держави на засадах демократії, верховенства права, неухильного дотримання прав людини та забезпечення її основоположних свобод.

Підвищення інституційної спроможності Верховної Ради та підвищення ролі і значення парламенту – це одна із важливих реформ, яка сьогодні впроваджується в Україні. Водночас, очікування від реформ українського парламенту різняться. Так, наші пересічні громадяни від реформи парламенту бачать ліквідацію пільг, надбавок, безкоштовних поїздок і великого штату помічників народних депутатів. Громадяни також хочуть позбавити народних депутатів службового житла, автомобілів, приймалень і премій. У той же час фахівці наполягають на реформуванні Апарату Верховної Ради, ефективному використанні парламентських фінансів, зменшення кількості складу Верховної Ради та удосконаленні законодавчого регулювання роботи народних депутатів України. І хоча кожен представник українського суспільства бачить реформу по-своєму, все-таки сходяться вони в одному – реформувати український парламент потрібно.

В Україні ефективність здійснення законодавчої функції Верховної Ради часто оцінюється виключно за кількісним показником. Наразі превалює підхід, за яким: чим більше прийнято законів, чим швидше внесені зміни до чинного законодавства, яке належним чином на практиці не застосовується, тим ефективніше діє парламент. Проблема відсутності контролю уряду за виконанням законів, а також незастосування ним санкцій за їх порушення, нерідко намагається вирішити лише переглядом прийнятих законних актів, створенням нових контролюючих органів та посиленням відповідальності за

правопорушення. Хоча значна кількість цих проблем могла б бути зняти виключно шляхом належного правозастосування вже існуючих законів.

Серед основних проблем законодавчого процесу в Україні, його слабкої прогнозованості – зловживання депутатами правом законодавчої ініціативи у поєднанні з недостатньо активною роллю уряду у законодавчому процесі, збільшення функціонального навантаження на Апарат Верховної Ради через зростання кількості законопроектів, які вносяться на розгляд законодавчого органу, та необхідність їх швидкого прийняття, низька якість законопроектів, які подаються на розгляд Верховної Ради, прийняття законів, що мають характер інструкцій, нехтування положеннями Конституції при прийнятті законів, постійне відхилення від вимог Регламенту, рішень *ad hoc*, а то й нехтування ним. Звісно, цей перелік є невичерпним. На деяких з них давайте зупинилося детальніше.

Однією з ключових проблем, яка потребує нагального вирішення, про що вказано зокрема і в Рекомендаціях Місії Європейського Парламенту з оцінки потреб, що розроблені з метою підвищення якості українського парламентаризму та викладені у доповіді та "дорожній карті" щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради, є безрезультативність законопроектної роботи, незважаючи на її величезний обсяг.

Як і в більшості демократичних парламентів, народні депутати України мають право законодавчої ініціативи, яке закріплено в частині першій Конституції України. Водночас в Україні право законодавчої ініціативи використовується народними депутатами надзвичайно активно.

За інформацією, що міститься у доповіді та "дорожній карті" щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, у період з жовтня 2014 року по жовтень 2015 року народними депутатами зареєстровано дві тисячі законопроектів. Із них 626 було обговорено, а 140 лише ухвалено. Отже, коефіцієнт результативності

дорівнює лише 7 відсоткам. Це можна порівняти із 45 законопроектами Президента з коефіцієнтом результативності 84 відсотки, та 250 законодавчими ініціативами Кабінету Міністрів України з тим же коефіцієнтом результативності – 40 відсотків.

У парламентах інших країн практика реалізації права законодавчої ініціативи членами парламенту також є досить розповсюдженою. Разом з тим, кількість законодавчих ініціатив окремих депутатів, які стають предметом розгляду парламентом, зазвичай обмежена, оскільки на розгляд законопроектів окремих депутатів виділяється обмежений час в графіку роботи комітетів і в рамках пленарних засідань.

У той час, як у Верховній Раді України навпаки, значна частина робочого часу Апарату та парламенту в цілому витрачається на вивчення та обговорення законопроектів окремих народних депутатів України. Непомірне навантаження від опрацювання значного обсягу законопроектів призводить до збільшення кількості нерозглянутих законопроектів та скорочення часу обговорення навіть при розгляді важливих законодавчих актів.

Наприклад, в таких країнах як Німеччина, Іспанія, Латвія, Польща існує вимога, що законопроект може вноситися на розгляд парламенту або палати парламенту, якщо його ініціює певна кількість депутатів. Кількісний показник відрізняється залежно від країни. А в Австрії та у Фінляндії закріплено, що право на внесення законопроектів має виключно уряд. Члени парламенту можуть вносити лише законодавчі пропозиції.

Ще одне питання, яке не можу оминати своєю увагою, це є незадовільна якість законопроектів у законодавчому процесі. Досить часто законопроекти, ініційовані народними депутатами, не відповідають вимогам конституційності, бюджетної нейтральності та узгодженості із зобов'язаннями в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї

сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя як профільний комітет часто визначає законопроекти такими, що не відповідають вимогам Конституції. Однак, наразі не існує належного механізму реагування на такі висновки профільного комітету головним комітетом та суб'єктами права законодавчої ініціативи.

На проблему визначеності, якості і недвозначності правових норм, що містяться в чинному законодавстві України, не раз зверталася увага у правових позиціях Конституційного Суду України, в доповідях Європейської комісії за демократію через право та в рішенні Європейського Суду з прав людини у справах проти України. Наприклад, "Веренцов проти України", "Єлоєв проти України".

Зокрема, Європейський Суд з прав людини у рішенні від 2013 року у справі "Веренцов проти України" з посиланнями на свої попередні рішення у справі газета "Санді Таймс" проти Сполученого Королівства", "Реквенї проти Угорщини", "Ротару проти Румунії", "Маєстрі проти Італії" зазначив, що закон має бути доступним для зацікавлених осіб та сформульований з достатньою точністю, для того щоб надати їм можливість регулювати свою поведінку або бути здатними, за потреби, за відповідної консультації передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, настільки, які може потягнути за собою його дія.

З впевненістю можу стверджувати, що в багатьох країнах Європейського Союзу, у тому числі і державах, що тільки прагнуть набути членства в європейському співтоваристві, зокрема Хорватія, Словенія, Македонія, Сербія, Боснія та Герцеговина, дедалі поширенішим стає таке розуміння законотворчої функції парламенту, згідно з якими закони приймаються лише тоді, коли певна проблема не може бути вирішена в інший спосіб.

Роль парламенту у законодавчому процесі полягає насамперед у прийнятті зрозумілих для суспільства та справедливих законів, які б не тільки узгоджувалися з уже прийнятими законодавчими актами і могли застосовуватися на практиці, а й враховували інтереси максимально широкого кола осіб, на яких поширюються їхня дія.

Саме тому в країнах ЄС широко впроваджуються різні методики оцінки регуляторного впливу законопроектів, практики публічного обговорення законодавчих ініціатив ще до їх внесення на розгляд законодавчого органу, механізми публічних консультацій з широким колом зацікавлених суб'єктів під час підготовки проектів до розгляду законодавчим органом. При цьому акценти в діяльності законодавчого органу зміщено із законотворення на парламентський контроль.

Я впевнений, що кожний із присутніх має свою думку та пропозиції щодо реформування парламентських процедур, а тому очікую на плідну, цікаву й жваву дискусію.

З вашого дозволу до слова я хотів би запросити представника Комітету Верховної Ради з питань Регламенту Дмитра Валерійовича Лубінця.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дуже дякую, Василь Петрович.

Шановні учасники "круглого столу"! Шановні гості! Дозвольте мені від імені Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради та від себе особисто привітати вас та висловити всім щиру подяку за участь у цьому заході, та сподівання, що робота нашого "круглого столу" буде плідною, продуктивною і знайде, саме головне, відображення в наших подальших діях.

Тема сьогоднішнього "круглого столу" зумовлена перш за все необхідністю реформування парламентських процедур, враховуючи низку внесених змін до чинного законодавства. Так, відповідно до Постанови Верховної Ради України "Про заходи реалізації рекомендацій щодо

внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України" від 17 березня 2016 року визнані Рекомендації Місії Європейського Парламенту як основа для внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. Згідно із зазначеною постановою Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради має узагальнити законодавчі пропозиції, спрямовані на забезпечення впровадження Рекомендацій Місії Європейського Парламенту, так звана, Місія Пета Кокса, та внести на розгляд Верховної Ради України проекти відповідних рішень.

Водночас ми не одноразово звертали увагу на те, що Регламент Верховної Ради України – це конституційний закон, який є джерелом парламентського права України та регулює на підставі відповідних процедурних норм порядок роботи Верховної Ради України, її органів та посадових осіб, а також порядок здійснення нею парламентських функцій та окремих парламентських процедур. Тому реформування парламентських процедур, на наш погляд, на погляд регламентного комітету, перш за все слід почати з того, щоб привести норми Регламенту України до відповідних норм Конституції України.

Водночас, не дивлячись на необхідність впровадження певних заходів, передбачених зазначеними рекомендаціями, зокрема, деякі з них можливі так само лише через зміну Конституції України. І саме про це хотілося б сьогодні подискутувати і почути думку експертів. Зокрема, варто зупинитись на такому важливому питанні, як суб'єктність права законодавчої ініціативи народними депутатами.

Отже, як казав мій колега, Василь Петрович, дійсно, зараз дуже багато народних депутатів є авторами законодавчих ініціатив, і дуже маленький відсоток продуктивності нашої роботи.

Згідно пункту 6 рекомендацій нам пропонується, щоб кількість народних депутатів, які подають законодавчу ініціативу, була не менше, ніж

сама маленька фракція або група народних депутатів. Можливо, це дозволить знизити "законодавчу творчість", так би мовити, в лапках, народних депутатів.

Переглянути процедуру ухвалення актів у Верховній Раді України з метою запровадження системи голосування за звичайні закони простою більшістю голосів народних депутатів України (за умови наявності кворуму) - це рекомендація номер 13. Дійсно, у нас точаться суперечки, яким чином змусити народних депутатів відвідувати зал Верховної Ради у сесійні тижні. Можливе зменшення якраз обов'язкового кворуму для прийняття законів, там менше ніж 226, змусить народних депутатів ходити та голосувати. При цьому ми зазначаємо, що за зміну Конституції України, за зміну Регламенту Верховної Ради України повинна бути чітка кількість народних депутатів, які мають проголосувати "за". На сьогодні Конституція – це 300 голосів і Регламент – не менше ніж 227 голосів – це повинно залишатись.

Отже, саме тому, сподіваюсь, що на сьогоднішньому обговоренні будуть озвучені існуючі проблеми, можливі шляхи їх подолання та перспективи реформування парламентських процедур в контексті конституційно-правового аспекту.

Ще раз хочу всім подякувати, запросити до жвавого обговорення і сказати, що, віддаючи шану нашим європейським партнерам і за пропозиції від Місії Пета Кокса, все ж таки у нас є свої українські традиції, які ми так само не можемо полишати. Отже, всіх запрошую до дискусії. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Надаємо слово Ігорю Когуту, директору Програми USAID "РАДА": відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво".

КОГУТ І. Дякую, Василю Петровичу.

Дмитро Валерійович завершував тим, що у нас є українські традиції. У Ради Європи вже немає часу, на жаль, залишатися. Але я обов'язково скажу про роль і значення Ради Європи, Венеціанської комісії у цій справі. Але остання репліка звучала про те, що у нас є українські традиції, а що головне, що є українська експертиза. І ви не повірите, але українська експертиза активно підтримується Агентством Сполучених Штатів Америки USAID, тому що це український проект, українські організації, котрі за сприяння, за допомогою USAID сьогодні працюють над тим, щоб Верховна Рада була ефективним органом, щоб у нас, насправді, відбулося маленьке диво - реалізація всіх ключових функцій парламенту: представницька, законодавча, контрольна в кращих якостях, кращих традиціях, в тому числі європейських. Чому я про це говорю? Тому що програму "Рада" сьогодні реалізують, адмініструється програма Фондом "Східна Європа", а реалізують її такі партнери, як: Громадянська мережа "ОПОРА", Громадська організація "Інтерньюз-Україна", і сьогодні є співорганізатором сьогоднішнього закладу Лабораторія законодавчих ініціатив. Розумієте, ми тут в жодному випадку ні на цьому заході, ні на цьому "круглому столі", ні в жодних інших наших інформаційних експертних документах ніяким чином не нав'язуємо чи не наголошуємо на якійсь іншій моделі, крім тої, до котрої ми повинні дійти із спільним розумінням в дебатах, в дискусії, але в першу чергу, посилаючись і використовуючи цей досвід, котрий вже є в світі. І світ дуже багато пройшов в аспекті трансформації і формулювання такого парламентаризму, який він є в багатьох країнах, в тому числі Європейського Союзу.

Я не буду загострювати увагу на проблемних питаннях, котрі сьогодні стоять в порядку денному цього "круглого столу". Я хочу позначити дуже важливих кілька моментів, котрі я помітив одразу.

Перше, ми дуже щасливі і будемо завжди надавати цьому велику увагу і підтримку, що два комітети разом - Комітет з правової політики і Комітет з питань Регламенту - об'єдналися у справі обговорення цієї теми

щодо парламентської реформи. Я дуже сподіваюсь, що це буде доброю традицією і ми будемо готові підтримувати надалі як організацію проведення таких заходів, так і допомогою в додатковій експертизі і інших підходах. Зокрема, ще раз наголошую, є Сергій Ткаченко, котрий представляє тут Венеціанську комісію, у нас є принципи домовленості про участь безпосередньо і цієї впливової та важливої організації в аспекті реформи нашого Регламенту.

Я дуже з великою симпатією і велике значення придаю тій когорті людей, котрі сьогодні зібралися тут. І тут є не тільки громадськість, але тут є і комітети, секретаріати комітетів, тут є представники Інституту законодавства, академічних спільнот, я бачу чимало і управлінь Верховної Ради. Це важлива ознака принаймні для мінімального рівня реформи - це в поінформованості. Мені здається, що для початку не вистачає того, щоб усі зрозуміли, про що йдеться, на рівні помічників народних депутатів, народних депутатів, Апарату Верховної Ради. І ми щодня стикаємося з проблемою, насправді, що про цю реформу, знаєте, на рівні простих обговорень, обміну думками дуже мало говориться тут, у Верховній Раді. Це такі показові випадки, як там чи Брюссель, чи Париж. Я радий, що ми сьогодні зібралися тут усі разом в такій великій і поважній аудиторії.

Питання законодавчої ініціативи. Звичайно, з великою радістю і приємністю ми почуємо сьогодні різні думки, різні бачення, підходи до того, як регламентувати те, щоб в Україні не заважало продукуванню якісних законів, так зване, "законодавче цунамі". Можна шукати різні підходи. Можна, як уже було сказано, я на 90 відсотків погоджусь з попередніми виступами. Можливо, взагалі на якомусь етапі ми можемо собі дозволити кардинальний перегляд. Тут звучала історія, коли народні депутати України приходять з ініціативами, а не з законопроектами. Ініціативи, котрі мають право бути обговорені з зацікавленими сторонами перед тим, як бути зареєстровані, мають право пройти необхідні фахові експертизи. І тоді в

Апараті Верховної Ради міг би існувати такий підрозділ як офіс законопроекування, котрий би міг оформляти їх в єдиному стандарті, в єдиних підходах. Для того, щоб у нас кожен законопроект не різнився не тільки термінологічно, а й за якістю його підготовки і якістю мови, і якістю обґрунтування, і таке подібне.

Я не думаю, що це якась романтика. Я не думаю, що це якісь марсіанські мрії. Насправді, ми маємо всі можливості, не тільки два комітети, а ціла Верховна Рада, щоб заради якості парламентської діяльності і законодавчого процесу пропонувати і такі видозміни.

В тому числі щодо процедури голосування. Дуже часто говорять про те, що це щось таке несподіване, що це несприйнятне, як можна, щоб закони голосувала менша кількість, ніж необхідна більшість голосів. Ну, а так в багатьох країнах є. І, можливо, це стимулюватиме до більш фахового обговорення і до більш якісної присутності депутатів на пленарних засіданнях і голосуваннях важливих законів.

Я хотів би єдине від імені Програми USAID "Рада", від наших партнерів побажати успіху не тільки цьому "круглому столу", цього семінару, ми хотіли б завірити вас, що важлива сьогоднішня подія і її значення у тому, що ми готові підтримувати будь-які формати робочих груп, котрі будуть розробляти пропозиції і котрі будуть далі активно обговорюватись на рівні парламенту, на рівні комітетів заради того, щоб вони перетворилися з концептів в реальні справи. Ми дуже вболіваємо, і на наступний рік дуже велике значення ми надаємо реалізації, підтримці цієї реформи.

Ну, а з іншого боку, скажу, що ми так само велику надію покладаємо на комітети Верховної Ради, на секретаріати комітетів, вестимемо з ними велику додаткову роботу в плані, скажімо, тих самих запроваджень електронного обговорення законопроектів громадськістю, коментування законопроектів. Чи, скажімо, ми радо підтримуємо ініціативи створення

спеціального тренінгового центру для підвищення кваліфікації кадрів секретаріатів наших комітетів, що ми вже залюбки будемо робити, починаючи з вашого комітету і регламентного комітету, як піонерів і законодавців моди.

Бажаю успіху. І будемо раді почути всі ваші змістовні зауваження і пропозиції.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Ігор.

Успіх будь-якого рішення, реформи в тому числі, не може бути без обговорення, без точки зору, без спілкування з експертами. І сьогодні в спільному проведенні "круглого столу" двох комітетів присутні також ряд народних депутатів.

І згідно нашому плану я хотів би надати слово моєму колезі Валерію Володимировичу Писаренку. Будь ласка.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую, колеги.

Ви знаєте, ми зараз обговорюємо з вами, напевно, одну з найболючіших реформ, до якої парламент ставиться з такою особливою або повагою, або тремтінням, да? Ми взагалі, якщо ви пам'ятаєте історію Регламенту роботи Верховної Ради України, то навіть кожне слово, яке намагалися змінювати, воно, як правило, викликає дуже велику бурю емоцій у народних депутатів.

Сьогодні ми маємо закон у вигляді Регламенту. Але я вважаю, що на сьогоднішній день для реформування цієї системи і парламенту ми повинні спочатку поставити перед собою ціль: що ми хочемо бачити після того, як ця реформа буде реалізована. Наприклад, я 10 років в парламенті вже працюю, якщо ви мені скажете, що реформу ми проведемо для того, щоб, наприклад, законопроект вносили не через ці двері, а через ці, то це не предмет реформи.

Для нас сьогодні, напевно, повинні бути цілі, які дозволяють реалізувати те, що закладено в діючій Конституції. Тому це дуже важливо, говорити про те, як сьогодні змінити підхід до ініціатив законодавчих народних депутатів. Але, якщо ми подивимось Конституцію, то говорити там нема чого. Це пряма норма Конституції. І будь-які спроби сьогодні змінити це змінами до закону, вони прийдуть до того, що ми порушимо норми діючої Конституції.

Можливо, ініціювати зміни і обговорення змін до Конституції. Але мені здається, що ми не для цього тут сьогодні зібралися.

Крім того, я достатньо активно брав участь у розробці тих законопроектів, які сьогодні існують. Хочу сказати, що я є одним з авторів одного з законопроектів, які повністю відтворюють ту систему, яка була відпрацьована з урахуванням думки і Венеціанської комісії, і за допомогою експертів, які тут сьогодні сидять, щодо зміни процедур. Але мені здається, що, якщо ми вже підійшли до глобальної реформації процедур парламентських, ми повинні закласти туди і ті механізми, які сьогодні взагалі відсутні в діючій системі. Про що я говорю? Я говорю, наприклад, про те, що ми взагалі не чіпаємо сьогодні або боїмося чіпати питання щодо того, що у нас сьогодні передбачається існування і більшості, і меншості в парламенті, що ми повинні подивитися на те, як існують мажоритарні депутати в парламенті, як існує опозиція в парламенті. Якщо ми говоримо про те, що ми змінюємо порядок проходження документів у парламенті, повірте мені, це нічого суттєво не змінить у роботі парламенту. Тому що, на мою думку, сьогодні, напевно, більшою проблемою є саме норма застосування - це те, як взагалі в залі відносяться до того, що ми хочемо змінити, а саме: Регламент роботи Верховної Ради. Адже дуже багато ми говоримо про те, як потрібно розглядати законопроекти, як потрібно проходити парламентські процедури. Але ви бачите, що іноді парламент повертається по голосуванню до одного законопроекту десятки разів, так? І навіть тоді, коли є прямі норми діючих законів щодо Регламенту по проходженню законопроектів,

іноді ми достатньо всі закриваємо на це очі, навіть і громадськість закриває очі, ці законопроекти підписуються, ніхто не оскаржує процедури, які відбулися. Але ви не забувайте, вже є рішення адмінсуду стосовного того, що ті законопроекти або ті рішення парламенту, які відбулися з порушенням процедур, вони скасовуються, так?

Тому сьогодні ми говоримо про те, що нам потрібно в першу чергу подивитися на те, що ми робимо при застосуванні діючих процедур. Тому що якщо ми зараз всі тут випрацюємо нормальну модель роботи на майбутнє, але ця модель буде застосуватися так само, як сьогодні застосовується діючий Регламент, то я не хочу, можливо, так відверто говорити, але наша з вами робота буде не досить ваговою стосовно наступних поколінь роботи тут парламентарів.

Тому, на мій погляд, якщо ми хочемо підійти до цього системно, а це можливо в перший раз в історії парламенту українського, ми можемо змінити сам підхід до роботи парламенту, і поговорити відверто по всіх процедурах. Я, наприклад, не сприймаю, що повністю звідси прибрали питання щодо меншості в парламенті, або опозиції, як там, по-різному можна називати. І ніхто не хоче до цього підходити, тому що це не на часі, так? Якщо це не на часі, то ми говоримо, що у нас дещо кастрований парламент в такому боці. Сьогодні ніхто не хоче говорити про те, що в парламенті немає сім керівників парламентських комітетів. Сім керівників парламентських комітетів сьогодні відсутні. Сьогодні депутати, які не входять до парламентської більшості, вони повністю не входять до жодних органів керівництва парламенту. Ну це ж не дуже добре стосовно парламенту, який працює в незалежній країні вже 25 років, так?

Тому я би говорив про те, що якщо ми будемо говорити про різні питання реформування парламенту, то на кінці, якщо є такий тиск (або не тиск, а підтримка) з боку суспільства, з боку Венеційської комісії, з боку таких шановних проєктів, як USAD, і ми можемо дійти до ухвалення

системного законопроекту, то дійсно я би хотів, щоб ми обговорювали його в ключі всього того, що Конституція сьогодні говорить про роботу парламенту. І якщо на це буде підтримка всіх парламентських фракцій, суспільства і шановних і державних, і недержавних інституцій, мені здається, що дійсно парламент може отримати нову якість роботи. Але тільки якщо ми будемо не закривати очі на одне і змінювати тільки те, що нам потрібно для загальної картинки.

Я за те, щоб у нас було і електронне спілкування з громадськістю, і підтримка, і обговорення і в Інтернеті, і наявності. Але якщо подивитися, то, так чи інакше, це існує. От зараз ми з вами сидимо тут, велика представницька громада, яка, так чи інакше, я бачу обличчя, які постійно в цьому беруть участь. І сьогодні ви знаєте, що потрапити до будь-яких груп обговорення і таке інше немає жодних проблем. Хто хоче, той бере участь. Сьогодні в електронному режимі ти можеш з будь-яким депутатом дати ініціативу, попрацювати. І в цьому також немає проблем. Але я бачу проблеми в одному. Ми хочемо змінити те, що знову ми покажемо суспільству та всьому світу, що ми реформували, а по телебаченню буде та ж сама картинка, яку ви сьогодні спостерігаєте під час проведення засідань парламенту. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Валерій Володимирович.

Я все-таки хотів би пропонувати дати слово і для пропозицій, і для позицій, в першу чергу, нашим колегам – депутатам. У нас є Наталія Василівна Новак, вчорашня іменинниця, член комітету. Будь ласка.

НОВАК Н.В. Шановні присутні, дійсно, тема, яка сьогодні обговорюється, актуальна. І я хочу навести слова мого колеги, який набагато досвідченіший, ніж я, і був членом багатьох скликань, Віктора Пинзеника, який сказав: "Чим менше ми законів приймемо, тим краще для країни". І,

дійсно, от в цьому випадку, як зараз парламент, я повністю погоджуюсь з ним.

У мене є декілька тем, якими, наприклад, я цікавлюсь. І неможливо всі закони прочитати і бути експертом і фахівцем абсолютно в усіх галузях, якими займається парламент. Але, вибачте, я, наприклад, не встигаю відловлювати норми, які протягають лобісти або не просто лобісти, а зацікавлені особи, для того щоб їх бізнес процвітав і діяв краще. І оце відловлювання оцих моментів просто, знаєте як, тебе стомлює і відволікає від тієї роботи систематичної, як повинен працювати парламент над законами.

Тому, дійсно, оцей парламентський законотворчий спам, його треба якось врегулювати і зупинити, тому що інакше парламент просто захлинеться такою кількістю законопроектів, які зараз є. Тому що немає принципу, за яким принципом які законопроекти ми розглядаємо вперше, які вдруге, які найважливіші, які другорядні. Тому існує принцип такий, що всі депутатські закони, вони чекають, якщо сам депутат не ходить і не оббиває пороги скрізь. Значить, перевага надається президентським законопроектам і законопроектам Кабінету Міністрів. Але й тут також може бути порушений баланс, тому що, звичайно, дуже часто президентські законопроекти, вони намагаються підсилити президентську гілку влади, законопроекти Кабінету Міністрів (не завжди, я кажу – інколи вони грішать цим) – підсилити урядову гілку влади. І таким чином дуже часто втрачається баланс між, скажімо, народом, людьми, громадянами України, між державним інтересом і інтересом зацікавлених осіб, наприклад, бізнес-середовищем.

І тому я погоджуюсь з колегою, який також вважає, що, перш за все, щоб було реформування парламенту, це потрібні якісні політичні партії, якісні виборчі процедури, коли дійсно в парламенті будуть ті політичні сили, які будуть зацікавлені щось реформувати тут. Чи може само себе реформувати болото? Безумовно, не може. Тому вигідно сидіти в ось такій ситуації. І ми можемо зараз багато говорити правильних речей, але чи

проголосує за це депутатський зал? Я сумніваюсь, що більшість норм можуть виявитися прийнятними для депутатів.

Ну, наприклад, мною, Чумаком і ще декількома депутатами був зареєстрований законопроект, де ми пропонували, щоб депутат не сам реєстрував законопроект, а щоб була кількість підписів під законопроектами не менша, чим найменша фракція. Але коли розглядали цей проект, він не зовсім, начебто, відповідає Конституції, тому що депутат є дійсно як суб'єкт законодавчої ініціативи. Хоча можна, звичайно, обійти - ну, група депутатів, депутат, але ж все одно навіть коли група депутатів, суб'єкти законодавчої ініціативи саме депутати.

Потім що треба сказати, от правильно казали про необхідність експертизи і обговорення з громадськістю. Тому що коли у нас інколи навіть президентські законопроекти виходили, от там десь в Адміністрації Президента зробили певну конституційну реформу, але ж широкого обговорення не було, і коли воно потрапляє на комітет, депутат вже нічого не може зробити, нічого не може внести. А коли б попередньо були широкі обговорення в експертному середовищі, серед різних громадських організацій, то тоді цей законопроект внесення змін до Конституції, він мав би значно ширшу підтримку, оскільки вже попередньо можна було б тоді внести певні зміни.

Тому я вважаю, що, можливо, треба прописати, яким чином, після яких процедур законопроект може потрапити в парламент – коли він пройшов експертне обговорення, обговорення в певних колах професійних, коли його обговорили громадські організації. Наприклад, був законопроект по рекламі, його обговорили "рекламщики", вписали туди все, що вони хотіли – нехай все буде у нас завішено рекламою. Кажуть, це чудовий законопроект, ми його будемо впроваджувати в життя. Але, з іншого боку, є громадськість, як я сказала. Ну як же так: а де там інтереси людей, які потерпають від цієї реклами?

Тому я також вважаю, що сьогодні дуже важливо визначити ці процедури, коли законопроект тільки тоді потрапляє в залу, коли він дійсно пройшов широку громадську експертну експертизу. Тому я хотіла би зараз поки що, так би мовити, припинити власну промову. Я думаю, що тут якраз прийшли ці люди, які мають свої пропозиції стосовно того, що нам треба робити в парламенті і як нам треба змінювати наше законодавство, щоб парламент був ефективним, спроможним і щоб ми дійсно приймали закони, які чекає від нас народ України, а не те, що комусь захотілося. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Наталія Василівна, за позицію.

Будь ласка, Олександр Миколайович Черненко, член комітету.

ЧЕРНЕНКО О.М. Дякую.

Доброго дня, шановні колеги! Я дуже коротко власне по тим пунктам, які запропоновані до обговорення. Кожен з цих пунктів має раціональне зерно, але, безперечно, треба розуміти, що ми живемо не в паралельній реальності, а ми працюємо в цьому парламенті, відповідно потрібно враховувати певні речі.

От була дискусія і, очевидно, буде продовжуватися дискусія щодо мінімальної необхідності підписів, які потрібні для реєстрації законопроектів, із прив'язкою їх до кількості депутатів найменшої фракції, то, в принципі, сьогодні та ситуація, коли один депутат може внести законопроект, вона призводить до того, що там з'являються законопроекти про е-декларації й інші такі курйозні речі, які б, очевидно, були смішні, якби вони були винятками. Дуже часто ми маємо низьку якість законопроектів. Але чи вирішить питання прив'язки до найменшої кількості депутатів у фракції, тут треба думати. Тому що якщо ми виходимо з діючого складу Верховної Ради, то найменша фракція – 19 чоловік "Батьківщина". З досвіду скажу: зібрати під більш-менш нормальним законопроектом 19 підписів

можна. Можна, якщо це не якась повна профанація. Але якщо, наприклад, в наступному парламенті у нас найменша фракція буде 40 депутатів, а це, я вам скажу, дуже проблематично зібрати навіть всередині однієї фракції, своїх же однодумців, так би мовити. І ми можемо отримати ситуацію, коли депутати мінімально ініціюватимуть законопроект, навіть ті, які би були корисні. Тому, можливо, все-таки, правильним рішенням було б – не прив'язка до мінімальної кількості у фракції, яка від парламенту до парламенту варіюється, а, все-таки, якусь визначити сталу величину, яка би була розумною, в той же час не дискримінаційною. Тому що у нас може бути ситуація, коли будемо тільки президентські чи урядові законопроекти приймати, чим тут зараз обурювалась Наталія Василівна, такою кількістю.

Те саме стосується, якщо ми обмежимо розгляд протягом однієї сесії не більше 20 законопроектів (мається на увазі, депутатських). Це не зніме проблему, тому що, ну, будуть заходити законопроекти від Президента, від уряду. І, знову ж, я би не спішив з цією нормою. Можливо, вона теж непогана в сталих суспільствах, в сталих парламентах. Ми сьогодні все-таки живемо в такий час – постійних реформ. Це не означає, що все, що приймає оцей парламент, реформістське і корисне, але, все-таки, дуже часто саме життя вимагає від нас більшої кількості законопроектів, тому що ми сьогодні реформуємо фактично кожен галузь нашого суспільно-політичного устрою, економіки, оборони і так далі, і так далі. І якщо ми будемо подавати законопроекти, протягом сесії розглядати, це, безперечно, дуже мало.

Тому щодо кількості голосів, необхідних для прийняття рішень, тобто чи від конституційного складу 226 голосів, чи від присутніх в залі – моя позиція така, що питання все-таки законопроектів практично всіх потрібно приймати більшістю від конституційного складу. А питання постанов, ратифікацій або навіть поправок на підтвердження до другого читання – сьогодні, з досвіду, якщо поправка до другого читання не погоджена на комітеті і ставиться на підтвердження, ну, не знаю, одиничні випадки, коли

вона знаходила 226 голосів, чесно кажучи, я сходу не згадаю, чи взагалі такі випадки були. Ну, було, але... Тому, в принципі, якщо голосування поправок до другого читання на підтвердження більшістю від присутніх депутатів в залі, можливо, це має сенс, це й більш стимулюватиме депутатів ходити і більш відповідально ставитися до підготовки законопроектів до другого читання, тому що у нас воно перетворюється на формальність. От як у комітеті воно пройшло, в залі це просто вже технічні справи. Тому такі речі – ратифікації, постанови, поправки, можливо, перейменування, призначення місцевих виборів – це такі речі, які, можливо, голосувати більшістю від присутніх, але все-таки законопроекти сьогодні, я думаю, в Україні, щоб, знову ж, говорити про їх якість. Бо якщо ми будемо приймати закони більшістю від присутніх, я дуже боюсь, що постраждає якість прийнятих законів.

Ну, і найголовніше, найважливіше, що всі ці речі, дійсно, потребують змін до Конституції. Ми розуміємо, яка це сьогодні непроста і делікатна річ. І тут потрібно, з одного боку, правильно ми робимо, що ми сьогодні обговорюємо ці речі, знаходимо оптимальні варіанти із залученням експертів, а наступне – це дійсно потрібно і громадськості, і депутатам все-таки зсередини парламенту ці речі ініціювати. Тому що 300 голосів під будь-яку реформу, а тим більше реформу, яка стосується самих депутатів, не когось там, а власне, нашої роботи, знайти буде дуже й дуже важко. Тому про це теж треба сьогодні говорити і думати, як це зробити. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Тому у нас тут і працює сьогодні два комітети, тому що зміни процедури, це зміни не лише в Регламент, але й в конституційний процес, а це вже процедура, яка підлягає Комітету з питань правової політики і правосуддя.

Згідно регламенту нашого "круглого столу" у нас зараз виступи експертів. І в мене є запис.

Це Різник Сергій Васильович, заступник завідувача кафедри конституційного права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Є?

РІЗНИК С.В. Є. Дякую, шановні колеги. Я не буду багато часу забирати, тут ще дуже багато фахівців. Я, напевно, відреаую на ці декілька дуже вдалих, як на мою думку, виступів, які вже пролунали, і скажу ті речі, які я вважаю найважливішими.

Це такі п'ять пунктів, як тут записані, другий, третій, четвертий, п'ятий – порівняно з першим, я вважаю, у сукупності своїй вони є другорядними, тому що якщо Конституція не буде на першому місці, то все решта не буде на своїх місцях. А у нас, власне, Конституція як об'єкт парламентської процедури, вона дуже часто страждає. Що я маю на увазі? Я говорю, власне, про процедуру фундаментальну парламентську – внесення змін до Конституції. І правильно сьогодні прозвучало: більшість тих ініціатив, вони все-таки потребуватимуть цих змін.

І коли ми, скажемо так, сьогодні, відзначаючи річницю Революції Гідності, забуваємо, що Конституція - це є акт влади народу перш за все, а не акт законодавчої влади, коли ми забуваємо, що Конституція має консолідувати суспільство, а не розділяти його. Коли зміни приймаються там під вибухи гранат чи під блокування трибун, то звичайно, що будь-які другорядні, як я сказав, зміни процедури, вони не будуть впливати на ситуацію. І очевидно, на моє глибоке переконання, можуть бути непопулярні реформи соціального сектору чи пенсійні якісь реформи, чи економічного характеру, але конституційні зміни не можуть бути не популярними. Саме тому необхідні не тільки експертні обговорення, а необхідна робота активна з суспільством.

Я наведу тільки один приклад, щоб то не виглядало, що я загальні речі кажу. Ми згадували про зміни до Конституції, які стосуються народних

депутатів. Ви знаєте, скільки було, я думаю, ви знаєте, законопроектів про зняття депутатської недоторканності, які тільки розглянуті Конституційним Судом і на них дано позитивний висновок? За весь час існування парламенту 8 законопроектів! Тобто вони схвалені попередньо, Конституційний Суд дав позитивний висновок і потім вони потонули в оцих кулуарах парламенту.

І останній раз, це вже було після революції, той законопроект про зняття депутатської недоторканності, він був, скажемо так, "завалений", тому що були висловлені застереження в рішенні Конституційному Суду. Фактично поставлено ситуацію, що суспільство введено в оману і парламентарі, які не дуже розбираються в нюансах права, введені в оману, бо Конституція не містить такої перешкоди подальшої конституційної процедури, як застереження Конституційного Суду. Але це записано в Регламенті. Це записано в Регламенті, і таким чином через Регламент фактично порушується фундаментальна конституційна процедура, то очевидно, що треба підходити, скажемо так, саме з цієї точки зору в першу чергу. І у мене таких прикладів, насправді, по Регламенту дуже багато. Я думаю, що, власне, те, що Комітет по правосуддю взявся за цю справу, він повинен спільно розглядати це питання із законопроектом про Конституційний Суд, який теж поданий, в тому числі тут співавтори присутні. Тому що цю процедуру потрібно раз і назавжди нормально прописати, з цього почати, і тоді, скажімо, решта уже кроків будуть логічно виглядати. Ну не можна, як кажуть, гусениці причепити крила і змусити летіти як метелик. Саме іти по чергово. І тому я закликаю всіх учасників "круглого столу", власне, виходити з цього.

А що стосується от тих питань, які винесені сьогодні на обговорення, очевидно, що тут пошук процедури може бути, всі вони небезпідставні. І я сподіваюсь, що вже в робочому режимі, але тільки за умов, ще раз підкреслю, коли ми наведемо лад з проблемою внесення змін до Конституції України, акту установчої влади, акту консолідації українського народу. І для

того, щоб народ, знову ж таки, не брав у свої руки, як це вже було в лютому 2014 року, коли народ в обхід будь-яких процедур відновив чинність Конституції, по якій ми сьогодні живемо. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Сергію Васильовичу.

Кириченко Юлія Миколаївна, керівник проекту з конституційного права Центру політико-правових реформ.

КИРИЧЕНКО Ю.М. Дякую дуже.

Насамперед хочу подякувати за те, що цей "круглий стіл" відбувається, двом комітетам, програмі "РАДА", лабораторії законодавчих ініціатив, тому що саме на рівні Конституції, мені здається, можливо досягти посилення парламентаризму. Якщо ця теза вже звучала, я хочу підкреслити, що позиція Центру, позиція Групи "Конституційна реформа" Реанімаційного Пакету Реформ полягає в тому, що, в принципі, ядром конституційної реформи, зокрема і удосконалення парламентських процедур, мали би стати зміни до Конституції в частині удосконалення форми правління змішаної в бік посилення парламентаризму.

І тут, користуючись нагодою, ще раз хочу сказати, що ми до цього часу розгублені, чому парламент не бере певну ініціативу в свої руки в частині цього питання. Конституційна комісія, створена Президентом, не підняла ці питання штучно, тому що якщо ми повернемося до Революції гідності, вже ми згадували про це, основне питання, яке було висунене суспільством, це зміна державного управління і посилення парламентаризму. Ще тоді, відразу після революції, експерти об'єдналися, які на той час були, в кінцевому рахунку залишилась група, яка працювала в складі відомих конституціоналістів, це Володимира Шаповала, Миколи Козюбри, Сергія Головатого, Ігоря Коліушка і я брала участь. Ми закінчили в квітні цього

року, напрацювали блок, який стосується реформи владного "трикутника" в цілому.

Але ці питання, які сьогодні винесені, були продискутовані нами, продискутовані в межах інших груп Реанімаційного Пакету Реформ. До речі, і в регіонах деяких обговорені, тому що ми проїхали обласні центри. І по них майже не було дискусії. Всі зазначені відомі науковці прийшли однозначно до такого висновку.

Перше. Щодо законодавчої ініціативи. Нами була напрацьована формула – щонайменше 15 народних депутатів, це дійсно було пов'язано з найменшою фракцією, вона може трохи бути і менше 19-и. Ми все ж таки сподіваємося, що виборча система буде змінена на наступних виборах, тому була формула – щонайменше 15 депутатів парламенту. Тому що ми теж застерігаємо, що народний депутат України теж невдалий термін, найкраще – депутат парламенту, як є в багатьох країнах.

І тут, якщо ми вже говоримо про законодавчу ініціативу, ми прийшли до висновку, що було б правильно з огляду на суспільні процеси закріпити народну ініціативу – не менше 100 тисяч громадян, які мають право голосу, тобто виборців. Знову ж таки, в конституційних змінах ми уточнюємо, що пропонувати зміни до законопроекту після першого читання може народний депутат. Це не має бути щонайменше 15, а саме пропонувати в процесі може народний депутат, і це треба теж буде встановити в Конституції, якщо ми на це підемо.

Наступні проблеми, які зазначені. Прийняття, ухвалення рішень парламентом. Одностайно ми прийшли до висновку, що ми підтримуємо разом з запровадженням класифікації законів на органічні, звичайні, конституційні. Конституційні – це зміни до Конституції, органічні – це ті, які ми вважаємо піти шляхом закріплення переліку цих питань саме на рівні Конституції, назвати їх органічними. І звичайні. Звичайні пропонуємо приймати більшістю від присутніх на засіданні з встановленням кворуму, що

не менше половини від загального складу парламенту. Термін правильний, на наш погляд, "загальний склад", а не "конституційний". А органічні – це більшість від загального складу парламенту, а не від присутніх.

Отут зазначу щодо якості законопроектів. На наш погляд, це не має вплинути на якість законопроектів. Якість законопроектів має бути підвищена шляхом вдосконалення законодавчої ініціативи, жорсткої (ну, це вже всередині парламенту, якщо це можливо) відмови від скорочених процедур, запровадження експертизи обов'язкової, конституційної і антикорупційної. Ми вважаємо, вона має бути обов'язковою. Питання: як це враховувати – вкрай складне. Як обмежити народних депутатів експертизою при голосуванні – це складно. Єдине, що ми би пропонували на рівні Регламенту, це, якщо є в експертних висновках критичні застереження, зробити неможливим проходження законопроекту за скороченою процедурою, і вже в процесі розгляду вирішувати ці питання в сесійній залі.

Мабуть, по основних питаннях я пройшлася, які сьогодні зазначені. Ще раз хочу подякувати за можливість виступу і підняття цієї теми. І, мабуть, теза щодо питання зміни Конституції, конституційності. Дякую, що теж була піднята Львівським університетом.

Дуже нас, наприклад, турбує навіть не Регламент, а існування неконституційної процедури зміни шляхом закріплення Закону про всеукраїнський референдум, який на цей час чинний (ми взагалі дивуємося, як так), який встановлює зміни в Конституцію лише шляхом проведення національного референдуму, в якому навіть нема певного порогу явки. Користуючись нагодою, хочу звернути на це увагу, оскільки нова редакція зареєстрована. Чому ця, я відверто кажу (так?) міна під територію України... Промосковський, протягнутий за 5 хвилин Адамом Івановичем Мартинюком. До речі, є рішення адміністративного суду, що його дії незаконні, не буду казати, що Конституційний Суд два роки розглядає це питання. Але чому в цьому питанні зволікає парламент і саме Комітет з питань правової політики

та правосуддя? Очевидно... Не знаю. Я не можу дати на це відповідь. Хочу просто сподіватися, що це питання буде розглянуто, належним чином розблоковано в парламенті.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юлія Миколаївна.

До слова хотів би запросити головного консультанта Верховної Ради Глученко Віту Василівну. Є? Вибачте, немає.

Степаненко Ганна Вікторівна? Без коментарів. Добре.

Тоді, з вашого дозволу, я хотів би запросити до сьогоднішнього виступу Бориса Беспалого, консультанта Програми USAID "Рада".

БЕСПАЛИЙ Б.Я. Дякую за надане слово. І перше, я хотів подякувати, дивіться, у нас дуже гарно організований "круглий стіл": все так заповнено, компетентна аудиторія, телебачення. І я думаю, це треба подякувати організаторам і співорганізаторам – Лабораторія законодавчих ініціатив і Програмі "Рада". Але тут головною все-таки є Лабораторія.

І от принагідно я хотів звернути увагу, що Лабораторія не тільки гарно організовує заходи, вона якраз є в нашій системі Програми "Рада", в нашому оточенні є провідною організацією з питань Регламенту організації роботи Верховної Ради, причому як на концептуальному рівні, так і на рівні текстів дрібних навіть поправок, в усіх питаннях.

Тому, користуючись нагодою, що тут представлені обидва найбільш зацікавлені парламентські комітети, я хотів би звернутися, я не знаю, з такою пропозицією, власне, залучати експертів першочергово Лабораторії до участі в розробці цих ініціатив в конкретній роботі. Я думаю, що це було б всім на користь.

І хочу звернути увагу, вона багато років видає журнал "Парламент", там є багато речей. Але деякі з них вже не є актуальні, деякі є актуальні, і в

цьому плані теж без них не розібратися, що там зараз є більш актуально, менш актуально. Це пропозиція така практична.

Друге, раз ми вже тут знаходимось в комітеті, я думаю, було б нешанобливо до господарів-організаторів, профільного комітету і нешанобливо до парламенту, і наївно припустити, що через два роки роботи парламент працює не так, як він хоче. Насправді парламент працює точно так, як він хоче! Він хоче говорити про реформу, а працювати за тими правилами, які у нього є. Тому от, якщо хтось думає, що тут хтось в цих стінах і в тих стінах, хтось чогось не розуміє чи хтось чогось не знає, що і як треба змінити для того, щоб було так, а не так, в які двері вносити, в які виносити, під які столи що ховати, то він просто є надзвичайно наївною людиною.

І тому, я думаю, що насправді наш парламент зайшов на ту стадію, коли треба не давати поради політичній еліті знизу – не це, а на стадії уже відповідальності за ту діяльність, яку він проводить. І суспільство сьогодні повинно зосередитись саме в цій частині, а не дивитися "підготовчий клас". Можливо, в перший місяць, зайшла тут половина нових людей, але зараз уже прийшов час відповідальності.

От наприклад, тут дуже гарна річ говорилося, не хоче парламент розглядати невідкладний законопроект Президента про скасування недоторканності. На мій погляд, я писав там, в такому вигляді його і не треба приймати. Але парламент його не бере до розгляду для попереднього схвалення в принципі. Не для відхилення, бо це буде не популярно, не для прийняття, бо це буде не вигідно, він просто "лежить під шухлядою", і ніякі регламенти тут не допоможуть! Тому є політично консолідована воля парламент. Кого ж ми дуримо?

Тому я хотів би сказати, що найголовніша реформа, яка могла би бути, парламентська реформа – це те, що парламент почав би працювати за Регламентом. Я колись пропонував, хоча би один день в порядку творчого

експерименту попрацювати за Регламентом. Зараз, я так думаю, що це треба зробити взагалі. І тут є два моменти. Перше, чому треба працювати за Регламентом, а не змінювати текст Регламенту? Тому що, ну яка різниця, який закон ігнорується? От сьогодні ігнорується цей Регламент, цей чудовий Регламент. Напишемо ідеальний Регламент. От Носов є, Крижанівський - ну це взагалі зубри, спеці! Ну написали ідеальний Регламент - він не буде виконуватись. І яка в тому різниця? Тому це перше.

І друге. Всі знають, що написати будь-яку комп'ютерну програму чи будь-яку технологію – це навіть не половина справи. Головне є тестування. І навіть з прагматичної точки зору намагатися працювати по Регламенту – одразу вилізуть ті вузькі місця, які в першу чергу потребують зміни і вдосконалення. Зразу буде видно, що міняти. От, наприклад, виникла проблема законодавчого "спаму" – відразу буде видно.

Тепер передостання річ. Щодо виконання. Тут 10 депутатів обмежити, 28 депутатів, звідси вносити, не звідси – а ніхто не пробував просто виконувати пряму вимогу Регламенту не реєструвати законопроекти, внесені з недотриманням того самого Регламенту? Це вимагається Регламентом. І я вам скажу, тоді не буде не те що законодавчого "спаму", а тоді законопроектна черга оця буде така порожня, буде не більше, як на цьому столі папірців – 10-20 законів. Спробуйте зараз зайти в базу "Законодавство" і знайти хоча б один законопроект, який був би оформлений з дотриманням вимог Регламенту, особливо в частині фінансово-економічного обґрунтування і розрахунків. Їх немає.

Тому, перш ніж робити штучні обмеження за рахунок кількісних параметрів, давайте спробуємо. І парламент здатний це встановити, цю процедуру, в який спосіб не реєструвати те, що внесено з порушенням Регламенту. Ну тут я хочу одну річ сказати. На мій погляд, там вимоги до цього економічного обґрунтування, вони в Регламенті трішечки розмиті. Я думаю, що можна було б звернутися до дружнього бюджетного комітету,

який допоміг би, зробив для депутатів "методичку", як робити це фінансово-економічне обґрунтування.

І я переконаний, що проблема "спаму" вирішилась би вже на цьому рівні. Чому я про цю річ говорю? А саме тому, що багато речей, які здаються нам проблемами, насправді проблемою не є. Наприклад, проблема радикального реформування парламенту це не є проблемою, це є просто бажання чи небажання парламенту. І ніякої тут таємниці немає. Законодавчий "спам" – це не є проблемою, це є просто проблемою дотримання того, що написано в Регламенті.

Внесення змін до Конституції, процедура, це не є проблемою, тому що в Конституції, якщо я не помиляюся, це 85 стаття, частина перша, пункт перший - "Внесення змін до Конституції", визначається окремим пунктом, відмінним від пункту третього - "Законотворча діяльність", це має відбуватися чітко в межах 13-го розділу самої Конституції. Регламентна процедура не є конституційною. І до речі, мене дивує, що ніхто з депутатів не звернувся до Конституційного Суду з цього приводу. Тобто це проблема також є надумана.

Тому я просто побажав би нашому парламенту дві речі. Перше. Перш ніж встановлювати закони для інших, виконувати їх для себе. І друге. На етапі все ж таки, якщо у вас раптом виникне бажання перейти від розмов про реформування до реформування, залучати до цього, дійсно, от переді мною був чудовий конкретний виступ, жаль, слів не вистачило, не слів, а часу представити, залучати експертне середовище на відповідних етапах. Якщо з дотриманням цього, ще раз дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Спасибі, Борис Якович.

Хотів би спитати або запросити до слова Крижанівського Володимира Петровича. Немає, так? Ви? Будь ласка.

КРИЖАНІВСЬКИЙ В.П. Я просто хотів би щодо останнього того, що розповідав. Дуже жалкую, що тут нема представника сектору. Зараз такого сектору нема, це частина реєстрації законопроектів, якому пан Беспалий показав. Вони були страшенно обурені, вони були просто, я не знаю, стан цих людей, якби він довів, що вони хоч один законопроект приймають не відповідно статті 91-й, 92-й. Так написано в Регламенті. Вони роблять все абсолютно правильно. Ніхто від них не вимагає. Розумієте, це альфа і омега, тут нема, про що говорити.

Наступне. Я був зачарований тим, що говорив пан Писаренко. Взагалі, він знає чітко Регламент Верховної Ради? В Регламенті чітко написано, що головуючий може ставити питання, яке він хоче. І головуючий може 25 разів поставити питання – давайте повернемося до розгляду. Скажіть мені, будь ласка, де в Регламенті написано, що він не має права цього робити? Напишіть, врешті-решт, зробіть так, щоб він не міг цього робити. Але він робить абсолютно законно.

Наступне. Я пам'ятаю цю баталію, коли була... щодо. *(Шум у залі)* Не написано, нема цього в Регламенті.

ІЗ ЗАЛУ. Вона була, але її викинули.

КРИЖАНІВСЬКИЙ В.П. Почекайте, я кажу про нинішній стан. Нема.

Наступне. Я пам'ятаю цю знамениту баталію, як журналісти накинулись на те, що от після розгляду в першому читанні давайте поставимо за основу, давайте знову за основу. Не приймають. Давайте знову за основу. Почекайте! Почитайте акуратно, панове депутати, цю статтю. Там написано, що якщо не пройшло це, хтось з депутатів колись піднявся і сказав: будь ласка, давайте розглянемо про те, щоб прийняти винесення цього законопроекту на всенародне обговорення?

І третє. Там є три пункти. Поставте їх. Якщо всі три пункти не будуть проголосовані, а цього не буде, все, законопроект буде відхилений. Чому ви ніколи не користуєтесь? Взагалі дуже небагато треба, порівняно небагато треба внести змін в Регламент, які дозволять взагалі відмітати дуже багато речей, які зараз є. І не треба ніяких оцих... Давайте будемо відслідковувати. Візьміть по-іншому проговоріть, як знімається законопроект в разі, якщо там не буде фінансово-економічного обґрунтування. Ну зробіть це по-іншому. Або змініть структуру реєстрації (ну, те, що пропонує Кокс), з тим, щоби до того, як реєструється, до цього робилася експертиза.

Розумієте, не треба так багато. Але щодо оцих змін до Конституції, щодо 16-и чи 15-и, слухайте, це настільки несерйозно, мене навіть дивує, що такі питання обговорюються, тому що найти 15 підписів фракції, 15, всього 15, ну, розумієте, по-іншому треба боротися, по-іншому треба робити. По-перше, правозастосовна техніка має бути відпрацьована нормально з тим, щоби нормально працював Регламент. Треба дещо міняти в Регламенті. І не треба так вже багато думати, що треба міняти в Конституції. Треба, по-перше, змінити не дуже серйозно Регламент. І друге – намагатися його...

ГОЛОВУЮЧИЙ. І дуже серйозно до нього ставитися.

КРИЖАНІВСЬКИЙ В.П. І наступне. Цей Регламент взагалі, якщо говорити по-серйозному, був написаний для того, щоби його неможливо було виконати. Якщо говорити про те, щоби влаштувати "італійський страйк" і працювати по цьому Регламенту, то він виписаний так, що Верховну Раду можна закрити і "всі пішли на фронт".

Тому взагалі зміни навпаки, мають бути зроблені в сторону поліпшення роботи, поліпшення роботи Регламенту, спрощення. Спрощення, в якому розумінні? Спрощення в тому, є багато речей, які не дозволяють працювати парламенту нормально. От моя точка зору.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ришелюк Андрій Миколайович, будь ласка.

РИШЕЛЮК А.М. Доброго дня. Я не збирався чогось говорити. Але, якщо вже дали слово, давайте я кілька слів скажу. Відносно змін до Конституції. Це просто надзвичайно складна і малореалістична річ, і з цієї причини мені просто не хочеться віднімати у тих, хто зібрався, час, щось там докладно про це говорячи.

Взагалі, треба сказати, що все, про що ми зараз говоримо, воно дуже і дуже малоперспективне з точки зору того, що більшість депутатів Верховної Ради за це проголосує. Але, тим не менш, певна цінність у нашому обговоренні і певна цінність у внесенні якихось законопроектів з цього приводу все одно є з однієї простої причини.

Я наведу такий приклад. Свого часу, коли в 2001 році йшла нова редакція Закону про статус народного депутата, ми в своєму висновку висказали сумнів в тому, що народному депутату потрібен аж 31 помічник! Як це передбачається і нинішньою редакцією цього закону. Ну, результатом було те, що тодішній голова регламентного комітету прямо з парламентської трибуни звинуватив нас в посяганні на статус народного депутата.

Тобто є якісь речі, які здаються абсолютно нереалістичними, які викликають іноді там звинувачення в посяганні на статус народного депутата тощо. І якщо про них не говорити, якщо не вносити відповідні законопроекти, вони такими і залишаться.

Необхідно все ж таки вносити ці ініціативи хоча б для того, щоб із часом ці речі стали розглядатись як більш чи менш реальні, як більш чи менш розумні більшістю або значною кількістю депутатського корпусу. Тобто час від часу психологія, правосвідомість і так далі, в тому числі і депутатського корпусу, змінюється, і її потрібно змінювати, в тому числі і

внесенням законопроектів іноді, у яких на даний момент немає перспективи на негайне прийняття.

Так от, якщо відволіктись від того, чи є перспектива, чи немає перспективи, я все ж таки є прибічником того, щоб окремо взятий депутат не міг вносити необмежену кількість законопроектів. Тобто все ж таки певна кількість підписів потрібна.

Наведу, окрім того, що тут говорилося, ще один аргумент. Коли законопроект вноситься не одним, а обов'язково 15-ма, зникають підстави для того, що робить наша преса і маса наших громадських організацій, які займаються аналізом, пропагандою, якимись піар-акціями стосовно парламентської роботи. У нас дуже давно так склалось, і от раз за разом громадськості видається в якості великої істини, що кожен окремо взятий депутат обов'язково повинен бути законотворцем! І от чим більше ініціатив він вносить, тим він кращий депутат! А якщо він не вносить ініціатив зовсім, то він поганий депутат. Вибачте, це страшенна дурниця, яку вже років 15 всім розповідають, і всі почали сприймати її як своєрідну істину.

Насправді, якщо говорити серйозно, то основною метою всього парламенту, основним завданням всього парламенту є не продукування, не самопродукування законодавчих ініціатив, а якісний розгляд того, що йому пропонують. Ось це головне завдання, ось це головне призначення парламенту в його законодавчій функції!

І якщо парламент складається з окремо взятих депутатів, то відповідно і основне завдання окремо взятого депутата полягає не в тому, щоб якомога більше зпродувати, а в тому, щоб як частина цього парламенту ефективно виконувати перш за все функцію розгляду! Читати, розуміти зміст і свідомо голосувати під час голосування. Ось все ж таки найголовніша функція! Функція продукувати і вносити по відношенню до цієї функції у депутата є факультативною.

І тому окремо взятий народний депутат, навіть якщо він нічого не вніс за все скликання, якщо він добросовісно відвідує засідання парламенту і засідання комітету, добросовісно читає законопроекти, свідомо голосує, він є абсолютно нормальним і абсолютно зразковим депутатом. Ось це треба розповісти всій громадськості!

І з цієї точки зору, те, що у нас законом буде встановлено, що не один депутат, а 15 депутатів вносять законопроект – це дуже добре. Тому що не будуть чіплятись до кожного окремо взятого депутата: "А скільки ти законопроектів вніс?"

(Загальна дискусія).

РИШЕЛЮК А.М. Ні. В цій ситуації нормальний депутат відповідь дуже просто: "Я один не повен вносити! Закон такого не передбачає, такої дурості".

Тобто навіть з цієї точки зору ми є прибічниками того, що це треба зробити.

Тепер відносно 20-и законопроектів в тому сенсі, що пункт 6-й Рекомендацій Місії Європарламенту. Знову-таки, як Науково-експертне управління ми, звичайно, є прибічниками цієї ідеї. Інша справа, що можна цілком зрозуміти те, що в даному разі ця ідея якимось дуже радикально сформульована була в цих рекомендаціях. І ясно, що вона потребує деталізації, розробки, скажемо, розробки механізму і так далі.

Але в принципі, мені здається, що в основі цієї ідеї лежить цілком здорова, розумна думка, яка полягає в тому, що необхідно запровадити своєрідний конкурсний відбір між депутатськими законопроектами.

(Загальна дискусія).

РИШЕЛЮК А.М. Я думаю, що не треба. Ніхто не веде мову про те, що ми знімаємо всі інші законопроекти з розгляду. Ми визначаємо на сесію, умовно кажучи, 20-30-40-50, які будуть протягом цієї сесії розглянуті, інші переносяться і беруть участь у цьому конкурсі на початку наступної сесії. Відберуть їх тоді, потраплять вони в число цих 50-и.

ІЗ ЗАЛУ. Трішки не так пропонують. Кокс пропонує систему "поплавка".

_____. Кокс пропонує: 20 серед усіх, які внесені, вибрати і розглядати.

(Репліки без мікрофону).

РИШЕЛЮК А.М. Ну, ще раз. Конкурс депутатів: хто впливовий, той проведе. Але на три "строчки" щось абсолютно беззмістовне провести, мабуть, у цій ситуації вже буде неможливо. Тобто сама по собі ідея конкурсного відбору, мені здається, що вона є більш-менш продуктивною в нашій ситуації.

(Шум у залі).

РИШЕЛЮК А.М. В даному разі конкурс мають проводити самі депутати. Рішення приймає Погоджувальна рада, а не хтось там інший. От і все. Тобто, знову-таки, ту думку, яка лежить в основі цієї ідеї, ми, безумовно, підтримуємо.

Що стосується кількості голосів. Ну, тут Конституція. Конституцію не можна обійти. 226. І поки ми Конституцію не змінили, говорити немає про що. Тут пропонували, щоб поправки приймалися там відносною більшістю, а

от після цього сам уже закон приймається абсолютною більшістю. Мені теж не здається ця ідея продуктивною з однієї простої причини. Уявімо, що у нас 300 депутатів в залі - і от більшістю у 151 голос ми понаприймали поправок, які підтримкою 226-и не користуються.

_____ . Я вас переб'ю. У нас в залі буває 340 депутатів, але це лише карточки, які вставлені в бокси. Розумієте?

ІЗ ЗАЛУ. В кінці кінців, це голосуванням в цілому робиться.

РИШЕЛЮК А.М. От. Так про що ж і мова. Значить, доходить справа до голосування в цілому – текст розбалансувався, там з'явилися поправки, які фактично підтримкою цих 226-и не користуються, він не проходить. Тобто немає сенсу робити таким чином.

І останнє. Відносно якості. Зрозуміло, що ми підтримуємо будь-які варіанти, які пов'язані з підвищенням стандартів, підвищенням вимог і так далі. Тільки, чесно кажучи, я не уявляю собі, як от можна, умовно кажучи, не реєструвати те, що хоче зареєструвати окремо взятий депутат. Ну, це хіба що посадити якийсь спецпідрозділ з автоматами біля сектору реєстрації, для того щоб там якось можна було потім з депутатами вести розмову. Тому що періодично доходить до погроз просто звільнити тих людей з посад, які реєструють ці законопроекти.

ІЗ ЗАЛУ. Приносять "генерали", а реєструють "солдати".

РИШЕЛЮК А.М. Що стосується фінансово-економічного обґрунтування, ну, на жаль, тут є певна проблема, тому що все ж таки є досить багато законопроектів, які об'єктивно фінансово-економічного

обґрунтування не потребують. І хтось повинен відділити ті, які потребують, від тих, які не потребують, перед тим як завертати ті, які є без обґрунтування.

Ну і ще один момент. От мене дивує, що у нас є маса організацій, які допомагають парламенту в усьому, в чому завгодно вже 25 років, але якось нікому досі не прийшло в голову розробити якісь алгоритми цього фінансово-економічного обґрунтування для різних типів законопроектів. Зрозуміло, що коли створюється новий орган, то це один варіант фінансово-економічного обґрунтування, коли збільшується ставка чи зменшується ставка податку - це інший алгоритм. Але по факту нічого схожого я принаймні поки що не зустрічав.

БУРБАН Н. Мене звати Бурбан Назар, Офіс з фінансового і економічного аналізу у Верховній Раді. От недавно проводили засідання, вчили секретаріат, як правильно писати фінансово-економічний аналіз. Віктор Мазярчук, він голова офісу, взявся за це, тобто на даний час буде розробляти методика, як правильно робити рекомендації від нас, як правильно робити фінансово-економічний аналіз.

РИШЕЛЮК А.М. Фінансово-економічний аналіз чого? Мова іде не про аналіз чогось, а про фінансово-економічне обґрунтування.

БУРБАН Н. Так, обґрунтування законопроектів. Це буде робитись. Ми закликаємо долучитись, щоб з нами це робити. І будуть методичні рекомендації, які потім можуть бути використані.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вибачте, ви представились?

БУРБАН Н. Я Бурбан Назар, експерт з юридичних питань.

РИШЕЛЮК А.М. І останнє. Відносно обов'язковості експертиз, оскільки я працюю в Науково-експертному управлінні. По-перше, ми однозначно є прибічниками того, щоб робилась громадська експертиза по всіх законопроектах, по яких хтось експертизу зробити бажає, хоча б з тієї причини, що ми все одно фізично не зможемо зробити експертизу всіх 2,5 тисяч законопроектів, які реєструються у Верховній Раді, як би ми не хотіли і якби ми навіть 24 години на день працювали.

БЕСПАЛИЙ Б.Я. У мене виникло запитання. По-перше, дуже чудова репліка, за неї треба подякувати, що громадськість розробляє таку методику. Але у мене запитання до депутатів перш за все, до тих, хто працює в Раді. А невже в бюджетному комітеті, чи в Комітеті з фінансової і банківської діяльності, чи в Міністерстві фінансів немає такої методики? Вони ж роблять своїх урядових проектів фінансово-економічне обґрунтування. Можливо, у них є?

РИШЕЛЮК А.М. У них є такий документ. Але те, що там називається методикою, воно абсолютно нічого схожого з алгоритмами, про які я зараз говорив, не являє собою.

Тепер відносно того, наскільки обов'язковими мають бути висновки експертиз. Ми в себе в управлінні проти того, щоб нам надавати будь-які чи-то зупиняючі, чи-то контролюючі, все ж таки є депутатський корпус, нехай він приймає остаточні рішення. Тим більше, якщо не дай бог нам зараз нададуть якісь офіційні повноваження, це буде означати, що наше керівництво зміниться буквально протягом двох місяців і на наших місцях будуть сидіти дуже правильні і дуже симпатичні люди, які будуть проводити дуже правильну політику. Ми проти цього, вибачте. У мене все.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Андрій Миколайович не хотів виступати, але у вашому виступі відчувся запах дискусії.

Будь ласка.

КОГУТ І. (?) Дякую. Насправді це важлива ознака таких дебатів, дискусій, що є різні точки зору. Я би дуже хотів попросити Лабораторію законодавчих ініціатив і наших експертів програми "Рада" за результатами цієї розмови підготувати якийсь підсумок і запропонувати обом комітетам принаймні його розглянути для якоїсь подальшої роботи. Не можна зупинятись на цій дискусії, зокрема, якщо говорити про різні рівні експертних висновків, фінансового обґрунтування, ну, давайте повернемося до тої ж самої дорожньої карти, здається, друга позиція в "Білій книзі". Давайте будемо так само до цього повертатися. Принаймні це стосувалося Кабінету Міністрів. Але дискутувати нам ніхто не забороняє. Всі законодавчі ініціативи перед тим, як вони стають законопроектами, пропонувати комітетам Верховної Ради обговорення цього концептуального бачення, де можна і де необхідно чітко позиціонувати всі аспекти фінансово-економічного обґрунтування. Це, можливо, часткове реагування-відповідь на питання, котрі дуже важливо поставив пан Ришелюк.

Ну і, зрештою, тим більше, наскільки я розумію, останні перемовини в Парижі чи під Парижем з Жаном Моне стосувалися безпосередньо чотирьох позицій, де керівники фракцій домовилися рухатись далі в аспекті "білих книг", очікуючи від уряду саме такої реакції, що ці "білі книги" будуть первинним аспектом в обговоренні будь-якої законодавчої ініціативи, що йде від уряду. Не знаю, насправді, там є трошечки забагато ідеалізму, гіпотез, бо уряд сьогодні не має кваліфікації готувати такі речі. І цьому має передувати величезна робота підготовча.

Другий момент – це звітність уряду. В принципі, і по "білим книгам", і по звітності були надані нами рекомендації, як це може виглядати. Я думаю, що цьому так само слід приділити увагу.

Третій пункт, про котрий розмовляли і домовилися, а, власне, по цьому пункту не дуже домовились, насправді, це – принцип розподілу кадрів, посад в Верховній Раді. Принцип Донта (?) не дуже сприймається.

І четверте. Валерій Володимирович пішов. А питання Регламенту чи будь-якого іншого регулювання статусу опозиції чи меншості, це чотири пункти, про котрі вирішили принаймні на рівні політичному займатися.

Але ще одне, чому я попросив як можна більше підсумувати в такому текстовому режимі короткий звіт, підсумок цієї дискусії. Бо дуже хотілося, щоб і апарат Верховної Ради, секретаріати комітетів і народні депутати України, і керівництво почули декілька тут ключових меседжів, повідомлень, котрі звучали, зокрема стосовно дотримання самого Регламенту як первинної реформи. Якщо ще будуть важливі доповіді чи якісь зауваження, котрі було б дуже важливо почути, для того щоб мої колеги мали можливість підготувати більш змістовний звіт по сьогоднішньому заходу. Принцип програми "Рада" в тому, що справа не тільки в тому, щоб організувати захід, головне – з нього вийти з якимось іншим уявленням і розумінням. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Звичайно.

Можливо, хтось ще має бажання виступити, хто не виступав, не мав слова? Будь ласка. Тільки представтесь, будь ласка.

_____. Дуже дякую за дискусію змістовну USAID "Рада", обом комітетам. Дуже приємно, що були народні депутати сьогодні тут.

Одна з вічних проблем, з якою ми стикаємося, це – політична воля, як би аморфно воно не звучало. В принципі один з найперших законопроектів, які вже за підсумками деякого обговорення щодо імплементації

Рекомендації Європейського Парламенту і Місії Європейського Парламенту Кокса, Пленковича – це законопроект 4696. Як ми всі знаємо, він був зареєстрований ще в травні. Жодного разу за весну і за літо не був включений в порядок денний. Останній раз лише 1 листопада був включений в порядок денний він і альтернативні, але, знову ж таки, за цей місяць так і не розглядався, і не буде розглянутий.

І ми знаємо, що, власне, цей законопроект травневий, який був внесений Андрієм Парубієм, він був підписаний фактично чотирма фракціями, тобто "Народний фронт", БПП, Радикальна партія Ляшка і, знову ж таки, "Самопоміч".

Питання до всіх, питання до народних депутатів: чи є прогрес, якийсь промінчик надії, що з грудня ми повернемося до розгляду цього законопроекту, або і цього і альтернативних? Чи є якісь інші шляхи, підходи? Чи ми будемо вирішувати?

ІЗ ЗАЛУ. І 4 альтернативні.

_____. Так, і 4 альтернативні. Тобто це велика робота. Це не один день, це не голосування за дві години. Але чи є якесь бачення того, що там хоча б до кінця року чи до кінця сесії цей законопроект і альтернативні будуть розглянуті? Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дмитро Валерійовичу.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Прокоментую по 4696, бо дійсно на засідання регламентного комітету приходив Парубій саме по цьому законопроекту, перший раз. До речі, ми йому всі подякували, коли спікер Верховної Ради сам особисто прийшов на засідання комітету.

Дійсно, ви сказали про політичну волю. От дуже багато депутатів, перш за все мажоритарників, здивувались, коли без їх думки підписали керівники фракцій. І виникла у нас проблема. Я вам скажу від себе, я мажоритарник, і коли мені запропонували так названий "тритижневий цикл" праці, у мене виникло питання: а коли я буду працювати саме з моїми виборцями? Це було перше, всі мажоритарники сказали: "Ми готові розмовляти, але дайте чітку альтернативу".

І по-друге, Парубію ми так само на засіданні регламентного комітету сказали: "Можливо, було б почати не з цього? У вас є дуже класна пропозиція про понеділок та п'ятницю". Ми сказали: "Давайте, якщо у нас цілий тиждень сесійний і ми в понеділок працюємо на Погоджувальній раді, то давайте, можливо, в понеділок після обіду ми робимо засідання". Це перше.

Друге. Щодо п'ятниці. Всі ми бачимо, що в п'ятницю у нас голосування немає. Але о 10-й годині дуже багато народних депутатів і вони спілкуються з урядом – і це є нормальним. Бо коли ти мажоритарник, так само дуже багато запитань з приводу, що відбувається на мажоритарних округах. Всі поспілкувались – і всі пішли.

Ось, можливо, ми йому дали пропозицію, що давайте в п'ятницю ми зробимо ранкове засідання, а з урядом ми спілкуємось після обіду. І тоді всі народні депутати, яким потрібно поспілкуватися з урядом після обіду, зранку будуть сидіти і голосувати.

Можливо, потрібно починати не з трьох тижнів? Бо я, наприклад, при всій моїй повазі до Андрія Володимировича, сказав: "Ви скільки не робіть робочих днів в парламенті, якщо народний депутат не хоче ходити, він не буде ходити! Ви навпаки, зробіте за три тижні, що ті мажоритарні депутати, які працюють зараз, вони теж перестануть приїжджати. Ось і все. Буде гірше, ніж зараз".

Тому я однозначно підтримував його позицію, що потрібно проголосувати за внесення до розгляду в порядок денний, потрібно це зробити. Я підтримую пана Андрія Миколайовича, що навіть, якщо немає зараз політичної волі, можливо, чи голосів на прийняття законопроектів, потрібно про них починати говорити. Бо чим раніше ми почнемо це робити, в тому числі і про зняття депутатської недоторканності, потрібно вносити.

Але зараз у нас парламент, я перший раз в парламенті, я абсолютно сприймаю критику, що два роки ми працюємо і вже несемо політичну відповідальність. Єдине, хто може примусити зараз і саме це скликання парламенту працювати, це громадськість. Ви ж дивіться, в цьому парламенті вже немає проблеми практично кнопкодавства. Це практично завдяки саме громадськості. Ви ж пам'ятаєте попередні скликання, коли один депутат бігає по ряду.

ІЗ ЗАЛУ. Справа в тому, що термін "кнопкодавство" вигадали у 1989 році і тоді він означав зовсім інше. Під словом "кнопкодав" Головатий розумів того депутата, який нажимає кнопку за законопроект, не читаючи і не розуміючи його суті.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Можливо потрібно прийти саме до цієї термінології. Ми так само пропонували і змінити реєстрацію, бо зараз 340 ми бачимо, а депутатів немає, прийшли і картки повставляли. Ми пропонували Парубію змінити саме реєстрацію, бо так само всі зараз переймаються, а яка відвідуваність, а який там процент прийшов. На 10-у годину приходять багато народних депутатів просто вставити картку, розписатись і піти. А от коли буде реєстрація, наприклад, своїм дотиком. Не потрібно зараз змінювати кількість днів, тижнів, можливо зробити досить невеличкі речі, які змінять роботу Верховної Ради.

Я абсолютно підтримую наших дуже поважних експертів: і Бориса Яковича, і Крижанівського. Бо насправді у нас є Закон України "Про Регламент" і він не такий поганий, як всі кажуть. Його потрібно просто виконувати. Можливо, потрібно казати, що щось змінити, але не дуже суттєве, але перш за все потрібно поставити питання перед народними депутатами і перед саме спікером просто дотримання норм Закону України "Про Регламент" і все. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка.

ЮРЧЕНКО А. Шановні колеги, я хотів, перш за все представлюсь – я Андрій Юрченко, юрист, громадський діяч. Я хотів звернути увагу присутніх на те, що вже протягом багатьох років в українському парламенті процвітають такі засоби в лапках "прямої демократії", як бійки, блокування трибуни, скажемо так, неналежна поведінка. І парламент нічого з цим не робить. Лише декілька законопроектів, які були запропоновані, передбачають службу парламентських приставів, які б унеможливили оці фізичні протистояння, які роблять з парламенту посміховисько перед нашими партнерами, тому що в їхніх парламентах, якщо це трапляється, то за всі 100 років не більше 10-20 разів це мало відбутись. У нас це, скажемо, в порядку практики.

Наскільки я знаю, такі законопроекти, вони навіть не проходять до другого читання. Питання до народних депутатів: що народні депутати мають з цим робити і чи настроєні вони на те, щоб була якась організація процесу контролю за поведінкою народних депутатів? Це перша частина питання.

Друге. Це невідвідування парламенту. В парламентах європейських країн застосовується певна практика, яка полягає не в зменшенні розміру зарплатні на час відсутності, а в системі диференційованих штрафів. Я б

хотів, щоб парламент України врахував цю практику і застосовував певну систему адміністративних штрафів, щоб ці штрафи були суттєвими, щоб ці штрафи були дієвими і стягувалися безпосередньо не в розмірі однієї чи двох зарплат, а диференційовано – від статків, тобто від е-декларацій. Ну, в мене все. Депутати, я сподіваюсь, можуть прокоментувати.

(Шум у залі).

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дивіться. Ті питання, які ви задаєте, так само ми розглядали на засіданні регламентного комітету. З приводу приставів. Ось у нас так само були парламентські слухання, були в нас колеги з Німеччини і розказували, що у них в парламенті є навчені люди, яким навіть дозволяється застосовувати силу до народних депутатів. Ви собі уявляєте: в українському парламенті якісь люди, які застосовують силу до народних депутатів? Це перше.

І друге. З приводу блокування трибуни, бійок. Ну повірте, українському парламентаризму тільки 25 років, тому все це пройде через призму розвитку. Найголовніше: на наступних виборах саме виборець повинен давати оцінку тому чи іншому народному депутату.

Повірте, ніякі заборони, закони, окремо взяті люди не наведуть лад, якщо, м'яко кажучи, народні депутати просто не виховані доказувати свою правоту через слово, а не через фізичну силу.

І з приводу заробітних плат та штрафів адміністративних. Я вам хочу сказати, за пропозицією регламентного комітету у нас спікер ще попередній, Володимир Борисович Гройсман, прив'язав виплату заробітної плати до письмової реєстрації народного депутата. Отже, якщо немає письмової реєстрації, менше нараховується заробітна плата.

З приводу адмінштрафів. Дійсно, були декілька законопроектів, але всі вони розбиваються просто об Закон України "Про статус народного

депутата". Ось і все. Тому, знову ж таки, я сьогодні у своєму виступі сказав, що реформа парламенту і саме зміна Закону України "Про Регламент" стосується зміни Конституції. Щоб навіть внести чи прив'язати якийсь адміністративний штраф до народного депутата, потрібно внести зміну в Конституцію України. Ну яким чином, якщо він не ходить на роботу, ти його зобов'яжеш платити якісь гроші, які прив'язані до його електронної декларації? Та ніяким.

ІЗ ЗАЛУ. 10 відсотків.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка.

_____. Якщо дозволите, я коротко теж прокоментую це. Звичайно, це питання, я вважаю, дуже важливо ставити на кожному заході, якщо це не стосується Регламенту, Конституції, де є народні депутати, про парламентську етику. Але так само, як і ставлення до виконання обов'язків, тому що кодекс парламентської етики – це професійний кодекс, це і відповідальність в першу чергу перед вагою мандату. Це зовсім інше навіть...

ІЗ ЗАЛУ. Перед виборцями.

_____. Але це повинно бути загальне усвідомлення. Ніякі нормативні рамки, вони ніколи не спрацюють, якщо немає між собою у народних депутатів спільної погодженості щодо: а) як ми ставимося один до одного, які вислови вживаємо, як ми надаємо слово, як ми декларуємо конфлікт інтересів, як ми декларуємо свої статки, як ми працюємо з лобістами. Все це аспекти кодексу етики. Якщо ми його напишемо зараз, він буде на чотири сторінки, як і в більшості країн. Але, розумієте, він не має

бути написаний кимось, будь-якими експертами. Воно повинно бути елементом усвідомлення усіх, хто бере в цьому участь. Це вже культурне явище, це вже таке явище самосвідомості. Над цим ми працюємо, повірте мені. І я запрошую всіх народних депутатів України долучатися до роботи над питаннями етики.

А от згадали про приставів й інших. Ну, розумієте, я думаю, що 25 років – це вже достатній термін, щоби гуманізувати трошки Верховну Раду, тому що військових дуже багато. Я не бачив європейського парламенту, де би на вході в будь-які двері стояло так багато військових. Розумієте, це якийсь вже такий рудимент радянський залишився.

ІЗ ЗАЛУ. ...*(Без мікрофону)*.

_____. Це одне з вражень. Я дуже вдячний за ці запитання. Я волю, щоб їх задавали, хоча воно поза контекстом дискусії, але це потрібно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги! Я хотів би також взяти два слова в цій дискусії. Що я зрозумів? Для того щоб стабілізувати роботу парламенту і фактично Регламент, потрібні невеликі зміни в цей Регламент. І, в принципі, для того щоб працювала Верховна Рада, Регламент треба, в першу чергу, виконувати. Це я тут повністю погоджуюсь із експертами. І тут питання не до Конституції.

Я також є депутат-мажоритарник, бачите, тут у нас ведуть засідання "круглого столу" люди, які і з людьми працюють, і з експертами. У мене Рівненська область, і я от згадую нашу дискусію стосовно кількісного ефекту законопроектів, так ось, прийшовши в парламент, будучи юристом, я зразу ж став відставати від рівненських деяких депутатів, бо я з Рівненської області, північний округ 155-й, бурштиновий, як-то називається, так? Чому? Тому що

представники партії "Свобода" (от у нас в області є Осуховський Олег - депутат), вони зразу зареєстрували те, що у них було зареєстровано в попередньому парламенті. Тобто зразу плюс сто законопроектів, і я став зразу програвати, розумієте? А чому програвати? Тому що є журналістика, є люди, які слідкують за роботою своїх депутатів, як працює їхній депутат, розумієте? Треба із цього стану якимось чином виходити. І, звичайно, для того щоб це робити, була співпраця із помічниками, оті 31, як ви говорите, юристами, юридичними компаніями, обговореннями, "круглими столами", і десь протягом року це питання було вже знято, було зрозуміло, оскільки для мене це перше скликання в цьому парламенті.

Що стосується бачення роботи парламенту. Я сказав би так: у мене є дві позиції, як має працювати парламент. В першу чергу це професіоналізм. Що таке професійність в моєму баченні? Я трошки пробував вивчати, як раніше працювали парламенти, наприклад, в Радянському Союзі? Туди ж з'їжджалися раз на півроку доярки, агрономи, завгоспи, будівельники і буквально за півдня вони голосували все, що потрібно для всього Радянського Союзу. Тобто у них не стояло запитання – це оце саме кнопкодавство, просто підняття рук і не більше. Діяльність держави віддавалась на відкуп Ради міністрів чи іншого виконавчого органу.

ІЗ ЗАЛУ. Спеціалістів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Спеціалістів, так, звичайно.

Що у нас зараз відбувається? Приблизно десь, можливо, і так само.

Що таке професійність ще раз? Для мене – це коли іде дискусія в парламенті, коли ідуть дебати. От ми сьогодні не називали цього слова "дебати". Дебати для мене, коли є позиція по законопроекту, сідають на одну сторону парламентського залу люди з такою позицією, а з другої сторони

сїдають люди з іншою позицією, депутати, і ведуть дискусію перед депутатами, які не "в темі". Тобто депутати, які не в медицині, а юристи.

І іде дискусія. Хай вона іде годину, хай вона іде півдня. Але коли стоїть опозиційний міністр, наприклад, медицини, який, можливо, більше знає, ніж міністр не опозиційний, а діючий, дуже важко прийняти законопроект, який би можна назвати слабким. От такі моменти в процесі – це все треба до цього іти, я тут в цьому переконаний.

Друга моя позиція – це зворотність. Для мене як для юриста все-таки головним споживачем законопроектів, законів є судова система, є суди. Вони врешті-решт дають якусь оцінку в суперечках між громадянами, юридичними особами стосовно того чи іншого з законодавчої бази держави. Так ось, треба зважливо ставитися до цього питання, і щоб також був зворотній зв'язок: кожне рішення судового органу має якимось чином імплементуватися чи в зміну закону, чи в щось інше. Таке в мене бачення.

Тому на сьогоднішній день, звичайно, питання реформи парламенту не то, що, як на мене, воно назріло, воно перезрівше, це питання, оскільки від цього залежить якість парламенту, якість взагалі. Бо у нас єдиний є законодавчий орган, у нас не федеральна країна, у нас немає в кожній області тих рішень, які стосуються фактично життєдіяльності людей і підприємств наших. І до цього питання треба ставитися зважено.

Стосовно того, що мій колега Дмитро Валерійович прокоментував законопроект Парубія. Я також погоджуюсь з тим, що тут можна все втягнути в один тиждень, ніж продовжити його на два тижні. І тут лише політична воля, оскільки парламент все-таки є політичним органом. І ми не зможемо заборонити Радикальній партії, там, на півдня лягти біля сцени, я назву це так.

(Загальна дискусія).

ГОЛОВУЮЧИЙ. І співати якісь пісні.

Можливо ще якась є точка зору на нашому "круглому столі", будь ласка? Немає? Наталіє Василівно? Тоді давайте, дякуємо всім!

І ще одна моя така теза. Все-таки я хотів би, дійсно, щоб ми на базі нашої зустрічі, нашого "круглого столу" зробили висновки і якимось чином ці висновки поширились серед громадянського суспільства і серед спеціалістів, експертів. Дякую.